

El patrimoni mundial de Barcelona

L'arquitectura és el gran llibre de la humanitat

Victor Hugo
Any 2006

EL PARC GÜELL (1900-1914)

El Parc Güell és Patrimoni de la Humanitat des que l'any 1984 la UNESCO el va afegir a la llista de béns culturals. La declaració d'un bé com aquest és un privilegi per al país a la vegada que una responsabilitat ja que s'ha de conservar i protegir. Dins el fenomen urbà i burgès que va representar el Modernisme en la seva època, i a mans d'un referent bàsic de l'arquitectura contemporània com és Gaudí, autor d'edificis fascinants, neix el projecte del Parc Güell, un encàrrec d'Eusebi Güell.

Seguint el concepte de ciutats-jardí emprat pels anglesos, el Parc sorgeix com una urbanització de luxe pensada per a unes 60 vivendes unifamiliars. Un conjunt de cases damunt la vil·la de Gràcia, a l'anomenada Muntanya Pelada, pensades per a la burgesia barcelonina. Es tractava d'una zona no molt poblada llavors que reunia Can Muntaner de Dalt i Can Coll i Pujol amb grans desnivells, terra de pedres i cap font d'aigua. El Parc fou dissenyat acuradament amb tots els detalls estètics i funcionals, aprofitant sempre el cromatisme de l'entorn natural i amb solucions per problemes com el de la recollida d'aigües fluvials aprofitant les pendents. No obstant, l'esclat de la Primera Guerra Mundial i la poca acollida del projecte van convertir el pla de disseny de Güell i Gaudí en un vertader malencert comercial. Així que el que havia de ser una gran urbanització varen ser tres parcel·les: una per a la família Trias, una per a la família Güell i l'altre per Gaudí. En un principi l'arquitecte no s'havia plantejat d'adquirir-hi cap casa però les condicions climàtiques de la zona, l'entorn i l'orientació del terreny van ser factors determinants per a que Gaudí es quedés una parcel·la, ja que el seu pare no gaudia de gaire bona salut. Així l'any 1906 Gaudí i la seva família van traslladar-s'hi a viure.

Un espai únic

La urbanització que havia d'albergar tantes residències familiars va passar a ser un parc immens amb múltiples sendes i rases. El projecte inicial de mercat, plaça major i múltiples accessos va possibilitar que posteriorment, l'espai creat per Gaudí donés una sensació que alguns han qualificat de *'visió utòpica del paradís perdut'*. Es tracta d'un parc ple de corriols i camins pensats per als carruatges de l'època amb diverses entrades i dos edificis coronats per una cúpula i recoberts pel famós *trencadís* – mosaic policromat fet per un collage de peces irregulars-. A la plaça del teatre grec hi trobem un llarg i serpentejant banc catalogat de ser la pintura abstracta més llarga del món, en la qual també hi va col·laborar l'arquitecte Jujol. Com a gran urbanista i creador específic d'espais únics, Gaudí va deixar una vegada més la seva empremta, en aquest cas al Parc Güell, on hi podem veure reflectides les seves idees de simbiosi entre home i natura.

Al jardí de la casa on va viure Gaudí hi trobem una pèrgola d'arcs parabòlics dissenyada pel mateix arquitecte. També hi ha diverses peces relacionades amb projectes de Gaudí com dues reixes procedents de la Casa Vicens i alguns objectes de la Casa Milà. Al vestíbul hi ha un retrat en bronze d'Antoni Gaudí fet per Joan Matamala. Cal destacar també la sala Güell-Jujol-Berenguer, una sala que recull un bust de bronze d'Eusebi Güell, un retrat a l'oli també del Comte Güell, esbossos de Jujol i objectes

facilitats per Berenguer. Així mateix, hi trobem una biblioteca dedicada a Enric Casanellas, un homenatge al que va ser secretari de l'Associació d'Amics de Gaudí.

L'any 1922 el terreny va passar a ser de propietat municipal i l'any 1923 s'obria al públic. Antoni Gaudí va viure-hi sol durant vint anys i en morir va deixar la casa en herència a la junta constructiva del temple de la Sagrada Família per a sufragar els problemes econòmics amb els quals s'ha hagut d'enfrontar el Temple des del primer moment en que es va començar a construir. La Junta llavors va decidir vendre la casa a un matrimoni italià que més endavant heretaria un nebot i que anys més tard ofertaria a l'Associació d'Amics de Gaudí. L'any 1963, la casa s'inaugurava com a nova institució cultural barcelonina. L'any 1992, però, va tornar a passar a mans de la Junta del Temple.

LA SAGRADA FAMÍLIA (1914 - ?)

La Sagrada Família –catalogada com a Patrimoni de la Humanitat l'any 2005- és el monument més visitat d'Espanya i l'únic gran temple de tot el món actualment en construcció. Tot i ser l'obra més important de l'arquitecte, el projecte més ambiciós, no es tracta d'una iniciativa d'Antoni Gaudí sinó d'una petició que li fa la Junta Directiva del Temple després de la dimissió del que fins llavors s'encarregava de l'obra, Francisco de Paula Villar. El promotor fou Josep Maria Bocabella, fundador l'any 1866 de l'associació espiritual de devots de Sant Josep.

L'any 1883 Gaudí n'assumeix la direcció però no és fins l'any 1914 que l'arquitecte es concentra en la construcció d'aquest gran temple amb l'esperança de demorar-se només deu anys en construir-lo. Per tal de poder seguir les obres de prop, Gaudí decideix anar a viure a la Sagrada Família, una gran obra mestra com la qualifica l'any 1920 *Le Corbusier* quan visita les obres. Un santuari que es troba entre el carrer de Mallorca, el de Provença, Sardenya i Marina del barri de l'Eixample dret de Barcelona.

Aquesta catedral que sorgeix com la catedral dels pobres és una obra dedicada a la glòria de Déu, un mont artificial que s'eleva cap al cel. Inspirada en les catedrals medievals amb tres portes que donen accés a cadascuna de les naus del creuer, la Sagrada Família s'alça enmig de la ciutat de Barcelona com una edificació neogòtica de 12.800 metres quadrats. Si bé és cert que actualment hi ha construïdes vuit de les divuit torres que hi ha projectades –dotze dedicades als deixebles de Jesús, quatre als evangelistes i les dos restants, una a la Verge i l'altra a Jesucrist-, l'any 1926, quan mor Gaudí només n'hi ha una de construïda, la torre de Sant Bernabé. Així doncs, l'arquitecte només és autor directe de la Façana de la Nativitat, de la torre i de part de la cripta. La façana de la Nativitat, una obra mestra del decorativisme edificat amb ajuda de ressonàncies harmòniques segons Salvador Dalí. No obstant això, el projecte contempla dues façanes més, la de la Passió i la de la Glòria, dominada cadascuna per quatre torres elevadíssimes que arriben als cent metres d'altitud. En aquest projecte Gaudí treballa en la incidència dels raigs lluminosos sobre cada racó del temple, explora

les possibilitats musicals de l'oratori –procura que el so de les campanes i el de l'orgue (que s'accionaria des d'un teclat electrònic), concordin i que tota la ciutat pugui sentir les campanes mitjançant les torres del costat de ponent. Una obra en forma de catedral amb mosaics multicolors que canvien i passen de la llum a l'enlluernament.

Gaudí: “No és possible acabar el temple a una sola generació...”

Avui dia, la continuació de les obres es fa possible gràcies a donatius i herències. Després de la desaparició de l'arquitecte, altres professionals van encarregar-se del projecte com Domènech i Sugranyes, Francesc Quintana, Isidre Puig Boada i Matamala. Durant els anys seixanta un grup d'intel·lectuals del FAD (Foment Arts Decoratives) van manifestar-se a favor d'aturar les obres per absència de plànols suficients deixats per Gaudí al·legant la poca adequació del temple davant les necessitats d'una societat moderna. Com bé va preveure l'arquitecte Antoni Gaudí en uns manuscrits que es varen descobrir després de la seva mort, la Sagrada Família seria un projecte arquitectònic de moltes generacions: *“No li és possible acabar el temple a una sola generació, deixem doncs una mostra vigorosa de la nostra empremta, i que les generacions que vindran sentin l'estímul de fer la resta i no ens lliguem per a la resta de l'obra”*. L'arquitecte que s'encarrega actualment de l'obra és Jordi Bonet i a dia d'avui, ja la cripta està tota acabada juntament amb la façana de la Nativitat. Les façanes de la Passió i la Mort continuen en obres així com l'absis i el claustre. Però ni el baptisteri, ni les sagristies, ni les capelles han estat començades encara. L'any 2007 farà 125 anys de la col·locació de la primera pedra del gran temple de la Sagrada Família.

LA PEDRERA (1906 -1912)

La Pedrera o Casa Milà és un dels edificis més imaginatius del llegat de Gaudí. Es tracta d'un edifici situat al carrer Passeig de Gràcia número 92 que va ser encarregat per la família Milà a l'arquitecte Antoni Gaudí, després que aquest acabés de construir la Casa Batlló i aquesta tingués molta anomenada. L'any 1984 la UNESCO inclou l'edifici de La Pedrera a la llista de béns que formen part del Patrimoni de la Humanitat. I és que la gran qualitat de Gaudí és la atemporalitat, capaç d'il·lustrar una etapa significativa, també passa a la prosperitat sense mai passar de moda i aportant un testimoni únic i excepcional d'una època, d'una tradició cultural.

Aquest arquitecte de les formes impossibles, com bé han dit alguns, accepta l'encàrrec de la família Milà i construeix dues finques amb accessos independents però unificades amb la mateixa façana. Una façana que es converteix en un joc de convexitats i concavitats proporcionant un efecte plàstic que dona impressió de moviment, com les ones del mar o del desert. Es tracta d'una construcció que va servir-se de les tècniques d'enginyeria naval per a alçar-se i que va ser construïda a partir de maquetes –en ocasions a escala real-, així com també és peculiar per la manera en la qual van ser tallats els blocs de pedra del revestiment exterior, doncs van ser escapçats 'in situ' per després poder donar-los una forma rugosa. I és precisament perquè la Casa Milà recorda a una pedrera que generalment es coneix amb el nom de La Pedrera. De

fet, s'apropa més a una escultura que a un edifici, com n'és el cas. Un edifici amb una façana impressionant que esdevé una massa de pedra ondulant sense línies rectes amb balcons de ferro forjat que imiten formes vegetals de les quals en pengen algunes plantes. Sabem també que els plànols inicials de Gaudí incloïen col·locar un grup escultòric fet en bronze de la Verge i els arcàngels d'uns cinc metres d'alçada, però ens consta que va ser per desig de la família Milà, que això no va arribar a realitzar-se. L'estat de conservació de l'edifici és notable i encara que hi ha determinats espais reservats que no es poden visitar, és increïble la fantasia que exhibeix tot l'edifici com és el terrat, per exemple. Un terrat que en ell mateix és una figura escultòrica abstracta on la sensació de bellugor és evident. Es tracta d'elements articulats i de formes sinuoses constants, curvilínies, crespes. Formes variades que contrasten entre brillants i mats. També les xemeneies guarden coherència amb l'originalitat de tot el disseny i estan recobertes de petits cristalls que amb la pàtina del fum canvien de color, la seva forma ens recorda a la d'un guerrer.

Dalí: “Les seves cases són per a erotòmans, on apart de viure-hi s’hi pot somniar”

La Pedrera, una obra juganera, fantasiosa i perfectament plàstica amb clar contingut mediterrani. Propi de l'arquitecte, es tracta d'una construcció amb clara intenció on el que es pretén és edificar mons orgànics que donin la sensació de vida. Fou Dalí qui repetides vegades, en adular l'obra de l'arquitecte modernista, va definir les seves cases, els seus edificis, d'espais pensats per a viure-hi i per a imaginar, on cada detall estigués dotat de personalitat pròpia i on apart de funcional, l'estètica estigués cuidada i ja fos en sí mateixa, una petita obra d'art. Mostra d'això, tampoc hi ha parets de carga sinó que tot se suporta gràcies a unes bigues metàl·liques i pilars situats estratègicament. És per això que també la distribució interior podria ésser modificada fàcilment. La bona feina dels forjadors, dels guixaires –en aquesta obra en concret- i de cada artesà va col·laborar doncs a dotar cada racó de bellesa màgica. També s'hi van fer uns patis que permetien l'accés a les cotxeres del subterrani, on avui dia hi ha un garatge. Un subterrani amb murs d'arcs de maó vist.

LA CASA BATLLÓ (1904-1906)

Entre els 9 edificis catalans que la UNESCO ha catalogat a Barcelona com a Patrimoni de la Humanitat, hi trobem la Casa Batlló d'Antoni Gaudí. Una obra arquitectònica que es troba dins el llegat universal i que forma part també de l'extraordinària aportació que Gaudí va fer a l'arquitectura i a la identitat catalanes.

La Casa Batlló sorgeix de la reforma d'un edifici –construït l'any 1877- al carrer Passeig de Gràcia nº 43. La imaginació i la creativitat de Gaudí, juntament amb les idees de l'arquitecte Jujol, fan que la reforma de l'edifici es converteixi en una remodelació de l'habitatge excepcional. Es tracta d'un nou concepte de guarniment, de decoració que pretén captar més claror facilitant el pas de la llum. D'aquesta manera, la teulada es revesteix de ceràmica policroma fent un mosaic que provoca sensació de més llum i que brilla segons la caiguda del sol. Amb l'objectiu d'embellir i engalanar

l'edifici doncs, Gaudí s'envolta d'una sèrie d'artesans –escultors, contractistes, decoradors, especialistes en ferro, guixaires, vidriers-, que treballen juntament amb ell en aquest projecte. Es tracta d'un tipus d'arquitectura que treballa amb materials del lloc d'origen i que guarneix amb les formes i els colors del mitjà que l'envolten. Es percep també un gran interès per totes aquelles conformacions, figures i estructures procedents de la natura. D'aquesta manera, la forma, el color i la textura es treballen conjuntament ja que com bé demostra la seva arquitectura, Gaudí insisteix en la unificació de totes les dimensions estètiques. Per encàrrec del Sr. Batlló doncs, Gaudí reforma l'edifici anterior pensant en una nova distribució per a l'immoble.

La Casa dels Ossos o la festa de Carnaval

La remodelació es duu a terme afegint un cinquè pis, ampliant el vestíbul, construint un subterrani i refent l'escala i els murs interiors dels pisos –fet que provoca la posterior reconstrucció de les habitacions creant així un espai de corbes que no guarda absolutament cap angle recte en tota la casa-. La Casa Batlló es coneix també pel sistema de ventilació natural que posseeix i els mobles dissenyats pel propi Gaudí – alguns que trobem a la mateixa casa i altres que es conserven al MNAC-. Com tota obra d'art, la Casa Batlló ha estat objecte de diverses interpretacions, entre elles les dues més conegudes: la recreació simbòlica de la llegenda de Sant Jordi o una metàfora del carnaval. La primera ha rebut diverses argumentacions basades en la semblança dels mosaics amb la pell d'un drac, i d'algunes formes i materials amb ossos i cranis de les possibles víctimes de la lluita de Sant Jordi amb el drac. És per aquest motiu que també se l'anomena la Casa del Ossos. Pel que fa a la comparació amb una festa de carnaval, cal veure en alguns materials la intenció d'haver-hi volgut fingir-hi confetti, màscares de ball i fins i tot barrets d'arlequí.

Restaurada en diverses ocasions però guardant un estat de conservació excepcional, la Casa Batlló (1904-1906) resta com una de les obres més importants de l'arquitecte Gaudí pel seu simbolisme, la riquesa de croms, la varietat de materials utilitzats –totxo, ferro, ceràmica, fusta, etcètera- així com per la seva contribució a la geometria i a les noves tècniques de disseny i construcció que troben coincidències amb certs trets propis del Surrealisme, el Cubisme, l'Expressionisme o el Constructivisme.

PALAU GÜELL 1886-1889

L'any 1986 la UNESCO introdueix el Palau Güell a la llista d'edificis que són considerats Patrimoni de la Humanitat. Es tracta d'un dels edificis més luxosos de la Barcelona de l'època. Un edifici que Eusebi Güell encarrega –una vegada més- a l'arquitecte Antoni Gaudí. Un Palau de planta quadrada que el Comte projecta per a les grans celebracions. Aquesta residència urbana que es troba al carrer Nou de la Rambla número 3 de Barcelona és dissenyada per Gaudí entre els anys 1886 i 1889 coincidint amb un gran esdeveniment per a la ciutat com és l'Exposició Universal de l'any 1888.

No obstant això, consta que la decoració dels elements del mobiliari no s'acaba fins més tard.

El Palau Güell ostenta un disseny extremadament original. I és que es tracta d'un encàrrec que d'alguna manera havia d'exhibir l'*status* social i econòmic del Comte. Un palau ubicat en una zona més aviat mal considerada –en aquella època- però proper a una altra residència dels Güell. Així que amb la idea que ambdues residències estiguessin connectades Güell va demanar al jove arquitecte que alcés una gran mansió a mode de palau.

A l'exterior, la façana principal, construïda amb pedra de color de la pedrera que el Comte tenia a la Costa de Garraf, té dues portes amb les inicials 'E' i 'G', les inicials d'Eusebi Güell i l'escut de Catalunya, símbol de la identitat catalana i de l'època modernista en la qual s'emmarca l'arquitectura gaudiniana tot i tenir un estil propi que no podem arribar a catalogar exclusivament de modernista. La façana posterior és més sòbria. L'entrada, pensada per a rebre carruatges i cavalls mostra també la meticulositat dels càlculs pel que fa referència a la funcionalitat de l'edifici doncs dóna la sensació que tot estava previst per a quan entrés algú, deixar el carruatge –de camí al pati- i empalmar directament amb les escales de la casa. Al interior, on no hi falten ni el bon gust ni la distinció hi trobem columnes de marbre i un sostre cobert amb pedres precioses que ens remetent a l'estil mudèjar-àrab. La privacitat i la seguretat són també dues premisses que varen marcar el disseny de l'edifici doncs els arcs parabòlics –constants en Gaudí-, més que una funció estructural sembla que són per a protegir les mirades tafaneres provinents de l'exterior. També l'existència de pantalles de disseny diagonal pensades per a espionar les visites recent arribades de fora mostren la intenció de l'arquitecte per a protegir al seu client de possibles lladres o oportunistes.

Una casa de califa per a exhibir el poder econòmic i social d'un burgès

Ens trobem doncs davant un edifici pretensions amb una cúpula impressionant amb petites obertures que permeten el pas de la llum. La tribuna amb persianes venecianes de fusta decorada amb ceràmica, els múltiples aplics de marqueteria, el sistema d'il·luminació, els diversos respiradors cònics i el famós recurs del *trencadís* – el qual Gaudí utilitza per primera vegada provant de revestir les superfícies amb petits trossets de mosaic-, ens alerten que es tracta d'un edifici singular amb gran sala d'estar i capella privada. Així mateix, la sala de música, i la sala de visites. En conjunt, un bastiment de clara atmosfera religiosa. El terrat i les xemeneies també són dignes d'observació per la seva originalitat així com el mobiliari i alguns objectes artístics. Sabem que el Comte va viure-hi un temps fins que l'any 1910 va preferir instal·lar-se a la residència que el mateix Gaudí havia construït per a ell al Park Güell. Anys més tard, durant la Guerra Civil espanyola, el Palau va ser saquejat per un grup d'anarquistes a qui s'atribueix el rapte i possible destrucció d'una estàtua de la qual no se n'ha tornat a saber res més.

El Palau Güell va ser venut a la Diputació de Barcelona per a ubicar-hi el Museu d'Art Escènic. El seu estat de conservació és bastant bo tenint en compte però que ha estat restaurat diverses vegades a partir dels anys 70.

CASA VICENS 1883-1888

La Casa Vicens és el primer projecte de Gaudí per a una vivenda particular. Es tracta d'un encàrrec que fa Manuel Vicens i Montaner a Antoni Gaudí. Un projecte molt imaginatiu per a una família propietària d'una fàbrica de ceràmica com bé ostenta la façana de la finca. Aquesta casa ubicada al carrer Carolines número 24 de Barcelona era una vila d'estiueig amb un jardí i una font –de la qual actualment no se'n té cap referència-.

Per tal d'aprofitar el terreny el màxim possible, els plànols van situar la casa a un costat del jardí. Una construcció alegre pels colors i original per la gran quantitat de rajoles que ostenta tant en l'exterior com en l'interior a través de revestiments ceràmics constants. Lluny de la idea que tenien els col·laboradors de Gaudí pel que fa a la poca suportabilitat de la finca –alguns creien que s'esfondraria-, l'arquitecte va treballar dur per a bastir l'edifici de manera que suportés tota l'estructura encara que fos difícil degut al disseny. Les torres de minaret purament decoratives, les reixes de les finestres –amb floritures modernistes i a la vegada certes referències a les finestres dels castells nobles medievals-, així com les serps de ferro forjat que es retorcen per la façana –símbol de longevitat, natura, eternitat-, mostren l'afany de l'arquitecte per a crear un espai del tot singular. Una fusió d'estils on de nou hi trobem el mudéjar-àrab que tant sembla influenciar tota l'obra de Gaudí.

També a dins de la casa són presents les referències a l'arquitectura àrab, per exemple en el sostre. Un sostre on hi ha ocells dibuixats. Es tracta de dissenys matemàtics amb motius florals que juguen amb pedra i vidre. Un exemple és una de les portes que hi ha en una estança que pretén crear l'efecte d'una vidriera mitjançant la superposició de capes i gruixos de vidre amb fusta per aconseguir gradacions cromàtiques. També l'ús del color en aquesta finca ens avança que Gaudí no comprèn arquitectura sense color i molt menys, arquitectura sense rajola. La disposició en quadrícula de les rajoles també és quelcom característic d'aquesta obra. Les columnes del interior, amb fruites contornejades fan manifest també el desig de l'arquitecte de crear un habitacle únic.

Gaudí, el primer arquitecte ecològic

Un edifici que reflecteix a la perfecció el seu emplaçament, com bé il·lustra el fet que Gaudí inclogués flors grogues a les rajoles després d'haver-les hi vist créixer en el mateix terreny abans de la construcció. És per això que en ocasions se l'ha considerat el primer arquitecte ecològic ja que durant tota la seva trajectòria s'obsedeix en l'ús de materials del lloc d'origen així com per ser fidel a l'entorn que envolta les seves obres buscant-ne la sintonia perfecta. L'artesania acurada de fusta i forja, les pintures decoratives, les distintes aplicacions de guix així com els diversos revestiments de ceràmica i maó vermell bé mostren en aquest primer projecte d'Antoni Gaudí, la seva capacitat per avançar-se en disseny, tècniques de construcció i concepció arquitectònica al que vindria posteriorment.

CRIPTA COLÒNIA GÜELL 1898 – 1916

La Cripta de la Colònia Güell de Santa Coloma de Cervelló –localitat propera a Barcelona-, va ser catalogada per la UNESCO com a Patrimoni de la Humanitat l'any 2005. Es tracta d'un encàrrec que el Comte Güell va fer a Gaudí per a la seva colònia, un nucli de vivendes que albergava als treballadors de la fàbrica tèxtil de la qual el Comte n'era propietari. Malgrat havia de ser una gran construcció arquitectònica, aquest encàrrec va quedar-se solsament en la construcció de l'església, l'anomenada església de les columnes tortes.

Antoni Gaudí va prendre's aquest encàrrec com un assaig per a la posterior construcció de la Sagrada Família, com un *experiment d'enginyeria social*, com consta que deia ell tantes vegades. Per primera vegada, l'arquitecte utilitza un sistema d'arcs paraboloides amb sistema de volta catalana mitjançant un revolucionari sistema de cargues. L'ús de les formes geomètriques ondulades és constant així com la barreja de materials sempre entre maó, pedra i basalt. Essent el maó per a suportar càrregues lleugeres, la pedra –extreta de la cantera que el Comte Güell tenia a Garraf- per a càrregues més pesades, i el basalt –el material més primitiu- per a les càrregues més dures com era la cúpula central. Les columnes amaguen formes parabòliques i estan perfectament calculades, meticulosament estudiades, per a permetre la màxima visibilitat de l'altar des de qualsevol racó de la cripta. Així mateix és increïble com poden sostenir-se ja que visualment dona la sensació que el sistema de suport és insuficient.

En la consecució dels seus desitjos i en aquest cas de la construcció de la Cripta, Gaudí només concebia funció, forma i ornamentació de manera integrada. Així, la façana rústica s'integra perfectament amb l'entorn, a el pòrtic trobem el clàssic *trencadís* - petits trossets de mosaic irregulars-, amb emblemes vegetals i formes geomètriques. A l'interior de la Cripta la majoria de finestres són del tipus vidriera amb dibuixos de creus i protegides per reixes d'un metall molt fi el qual va requerir agulles de teixir de la pròpia fàbrica del Comte Güell. També els conductes de ventilació es troben coberts per reixes. En altres racons l'arquitecte recrea plecs o teles amb ferro forjat que evidencien que es tracta de la cripta de la fàbrica tèxtil. En aquesta construcció, Antoni Gaudí s'encarrega del disseny dels mobles, concretament dels bancs de l'església que troben el seu objecte en mantenir als fidels desperts i en procurar que s'asseguin correctament per tal que la posició al banc no els desconcentri o relaxi excessivament.

Les tècniques de construcció que van fer possibles que Gaudí alcés la Cripta demostren que es tracta d'un sistema acuradíssim que en un principi a l'arquitecte li va costar una maqueta de tota l'església feta de cordills i sacs de perdigons emmotllats directament del natural. D'aquesta manera Gaudí aconsegueix que els factors mecànics, geomètrics, constructius i artístics es trobin en òptima concordança.

ANTONI GAUDÍ

Un autodidacte amb projecció internacional

Antoni Gaudí neix a la província del Baix Camp a Reus¹ el dia 25 de juny de l'any 1852. Des de ben petit mostra interès pel dibuix i l'arquitectura i col·labora amb alguns setmanaris com la revista *L'Arlequí*. Anys més tard, pren classes amb el Mestre Berenguer de Reus.

L'any 1869 Antoni Gaudí i la seva família es traslladen a viure a Barcelona on el jove es matricula a l'Escola d'Arquitectura. Per tal de poder pagar-se els estudis, Gaudí col·labora amb Josep Fontserè en el projecte de Parc de la Ciutadella i el Mercat del Born. L'any 1878 finalitza els seus estudis i es gradua com a arquitecte. També aquest any coneix a Eusebi Güell, -nombrat Comte de Güell per la seva fe i generositat a l'hora de produir obres d'art i d'engrandir el patrimoni de la ciutat de Barcelona- el que serà el seu mecenes i qui li encarregarà gran part de la seva obra. Més tard, altres burgesos varen seguir el seu exemple, fent així que la producció gaudiniana d'arquitectura civil cada vegada fos més gran i més considerada. La relació de Gaudí, ferm creient, amb determinats individus del sector eclesiàstic va fer que la seva producció també contemplés creacions d'arquitectura religiosa. Antoni Gaudí mor el 7 de juny de l'any 1926, atropellat per un tramvia i és enterrat a la Cripta del Temple de la Sagrada Família, l'obra cabdal de l'arquitecte. La projecció del Temple però no va ser idea seva i tot i dedicar-li Gaudí els últims anys de la seva vida, tampoc va poder veure les obres acabades. Una creació, com deia ell, que passaria per moltes generacions abans no fos del tot construïda.

Després d'haver-lo relacionat amb l'àmbit de la simbologia, amb la màgia i l'ocultisme, Gaudí fou considerat un anticipador de la modernitat, de la geometria que encara estava per venir. I és que es tracta d'un autodidacte que aprofità els recursos de la ciència mecànica i de la indústria oferint solucions tècniques molt novadores/innovadores. Alhora, procurant de no caure en les contradiccions que ell opinava que tenia el *modern style*, prenent de la mà, sempre, la naturalesa com element de renovació artística i amb la idea de fusionar totes les arts plàstiques, va col·laborar a embellir –des de la seva disciplina- el paisatge urbà amb color i plasticitat així com amb la combinació d'alguns materials: ceràmica, vidre, forja de ferro i esgrafiats. Les seves obres, adjectivades de barroquistes, tradicionalistes, originals i tremendament utilitàries.

L'obra de Gaudí és una de les principals icones de la ciutat de Barcelona. Amb la voluntat de trobar unes formes que reflectissin la seva època, l'arquitecte va sumar-se a les corrents europees del moment, fugint de tot el que s'havia fet fins llavors i apostant per la relació d'identificació entre l'obra i el seu autor. Un tipus de filosofia lligada a l'arquitectura moderna que es concreta en formes d'art ben diferents en les quals s'hi troben nous materials i noves maneres de treballar-los. A conseqüència del domini de

¹ No se sap segur si va ser a Reus o a Riucams, tot i així Gaudí estableix una relació molt estreta amb Reus ja que és on va a l'Escola i més endavant també hi treballa.

les tècniques que ell mateix va inventar, Antoni Gaudí esdevé un dels màxims exponents de l'arquitectura catalana com a mestre de cases. Un arquitecte que va fer canviar el concepte arquitectònic al plantejar amb lògica els problemes tècnics que no trobaven resolució per simple estètica. I és que l'arquitectura gaudiniana és un tipus d'arquitectura que com bé va dir *Le Corbusier* en el seu moment quan parlava de la geometria com a solució per als problemes de l'arquitectura, se suporta gràcies a la meticulositat dels càlculs geomètrics.

Pel que fa a la classificació de les etapes artístiques de l'arquitecte no és tasca fàcil ja que molts dels períodes de construcció de les seves obres se solapen, començant a projectar-ne algunes mentre n'executava d'altres. Tot i així, parlem dels **principis de Gaudí en què ajudava altres arquitectes** i la seva feina consistia en dissenys molt concrets, ja fos de mobiliari, d'elements de decoració o detalls mecànics. Després, l'obra de Gaudí passa per un període **d'influències àrabs** ja que l'arquitecte –com afirmava sovint– admirava la capacitat mecànica d'aquests en les seves construccions. També en l'ordenació de l'estil de les seves produccions hi ha una **revisió del gòtic**, una nova etapa per aquest estil que sembla que en el seu moment no va tenir lloc i que si en l'època de Gaudí va poder desenvolupar-se. Després d'aquest perfeccionament del gòtic, les creacions posteriors s'emmarquen en un període que qualifiquem de **naturalisme expressionista** i que seria l'etapa modernista en la seva essència en que comença treballant l'estructura i acaba perfeccionant amb la plàstica. Finalment, l'última etapa de l'arquitecte és l'anomenada de **síntesi orgànica**, és a dir, etapa en que la funció crea l'òrgan i la plàstica i l'estructura es converteixen en un, com la natura.

PALAU DE LA MÚSICA CATALANA 1905-1908

El Palau de la Música Catalana, obra de l'arquitecte modernista **Lluís Domènech i Montaner**, és una de les principals sales de concerts de tot el món. Després d'ésser catalogada l'any 1971 com un monument històric-artístic que rep el reconeixement explícit i oficial del seu valor intrínsec, l'any 1997, la UNESCO l'inclou a la llista de béns que formen part del Patrimoni de la Humanitat. D'aquesta manera, el centre musical de primer ordre que és un projecte de l'Orfeó Català², és considerat per la seva dimensió estètica i arquitectònica així com també per a la seva representativitat històrica.

El Palau de la Música, un prodigi artístic que en un principi només era dedicat a la música i que avui dia pren la iniciativa d'ocupar-se també de la cultura, dels actes socials, l'oci i els negocis. Amb el propòsit d'obrir-se al món, de ser cosmopolita i avantgardista el Palau ha volgut sempre adaptar-se a les exigències de la societat que evoluciona així com estar atent a la preservació dels valors de la cultura catalana. Es tracta doncs d'una gran sala de concerts, d'un recinte màgic a mode de caixa de vidre amb claraboia central, que ja en la façana manifesta la seva voluntat com és el cas de l'escultura –de Miquel Blay– de vetllar per a la cançó popular catalana. També les

² Institució de la Cultura Catalana durant els últims 100 anys.

múltiples representacions de les quatre barres de la senyera repartides per tot l'edifici i que durant la Guerra Civil Espanyola van haver de ser cobertes amb cortines, en són bona mostra.

La projecció d'un vestíbul flanquejat per dos fanals representatius de la Barcelona de l'època així com diversos busts de compositors famosos i una columnata amb motius florals són bona mostra de la importància que la decoració i les arts complementàries tenen en l'estètica modernista. Detalls de lluernes, vitralls multicolors, constants combinacions de maó vist i ornaments ceràmics són també alguns dels elements que el Palau de la Música ostenta i que són mèrit d'aquells artistes i artesans que col·laboraven amb l'arquitecte Domènech i Montaner. Un edifici que reflecteix el caràcter nacional català i que a la vegada exhibeix un gran talent arquitectònic amb una ornamentació fabulosa inspirat en l'arquitectura hispano-àrab i en el dibuix curvilini. Domènech i Montaner posa de manifest ja en aquesta obra algunes solucions que anticipen com són l'estructura de ferro i els mosaics i vidrieres policromades.

Nous espais que amplien la funcionalitat del Palau de la Música

Cal esmentar també alguns espais que en un principi estaven exclusivament ocupats per dependències diverses de l'Orfeó Català i que avui dia són oberts al gran públic com el Foyer i la Sala Luis Millet – nom del fundador de l'Orfeó-. D'ençà que es va inaugurar, el Palau va mantenir-se de igual manera fins que l'any 1983 Òscar Tusquets es va fer càrrec de la primera ampliació i reforma del Palau. Més tard, l'any 2004, es van dur a terme altra vegada noves obres de remodelació així com l'ampliació de determinades instal·lacions. També és recent el Petit Palau, una sala de dimensions i acústica extraordinàries on s'hi fan concerts de música de cambra i congressos i on també hi ha un estudi de gravació i moderns equipaments tècnics, acústics i audiovisuals. Així mateix, hi ha un recinte anomenat 'Espais del S.XXI', que acull reunions, presentacions, rodes de premsa i alguns actes socials de petit format. L'existència d'una sala d'assaig, d'un restaurant i d'una placa oberta a l'aire lliure que és un espai de festa.

HOSPITAL DE LA SANTA CREU I DE SANT PAU 1901-1930

L'any 1997 la UNESCO va incloure l'Hospital de Sant Pau i de la Santa Creu a la llista de béns que formen part del Patrimoni de la Humanitat. Aquest edifici, model avançat de prestació mèdica, és obra de l'arquitecte **Lluís Domènech i Montaner**, un dels principals protagonistes del Modernisme català.

Fruït de la unió l'any 1401 dels únics sis hospitals que hi havia llavors a Barcelona en sorgeix l'Hospital de la Santa Creu. Més endavant, a les portes del segle XIX, els avenços de la medicina exigien canvis i instal·lacions més modernes i va ser l'any 1902 que varen començar les obres de remodelació a càrrec de Domènech i Montaner. Qui tenint experiència prèvia en un altre projecte hospitalari com és l'Institut Pere Mata de Reus (Tarragona) va aplicar els coneixements i noves tècniques

adquirides. Les obres van durar divuit anys i entremig van haver de ser paralizades per falta de mitjans econòmics. L'any 1930, l'Hospital de la Santa Creu passa a ser també de Sant Pau, en honor al mecenes de l'edifici.

Una superfície quadrada de 300 metres quadrats on en un principi hi havia projectats 48 pavellons que finalment van convertir-se en 27 pavellons aïllats que s'ocupen de les diverses tasques mèdiques. Aquests, es troben tots units per una galeria subterrània que facilita la connexió entre edificis. Es tracta d'un conjunt d'instal·lacions tècniques que també disposa de biblioteca, església, etcètera i que és conegut per algunes pintures i mosaics així com per als laboriosos treballs de ferro forjat que s'hi troben. Una construcció hospitalària en la qual estan contemplades totes les possibilitats per a la millor atenció al malalt.

Medalla d'Or de la Generalitat Catalunya

Aquest conjunt arquitectònic de primer ordre va rebre el passat any 2001 –any en que es complia el seu 600è aniversari-, la Medalla d'Or de la Generalitat de Catalunya.

Propi de l'etapa modernista, l'Hospital de Sant Pau i de la Santa Creu guarda un llenguatge ornamental molt acurat on la natura –procurant d'apropar-la mitjançant vitralls- s'entén i s'arriba a instrumentalitzar com a element sa i pur per l'ànima. Com en el conjunt de tota la seva obra, a l'Hospital de Sant Pau observem una determinada estètica modernista propera a *l'Art Nouveau* francès. Les figures, escultures, gàrgoles, frisos i relleus són obra de Pau Gargalló.